

TÓTH ANTAL – RUSZKAI CSABA GYULA – PATKÓS CSABA

A FELEKEZETI MEGOSZTLÁS TERÜLETI ASPEKTUSÚ VIZSGÁLATA AZ EGRI FŐEGYHÁZMEGYÉBEN A 2011-ES NÉPSZÁMLÁLÁS ADATAINAK TÜKRÉBEN

Bevezetés

Tanulmányunk célja, hogy a hozzáférhető adatbázissal rendelkező legutóbbi népszámlálás (2011) releváns adatainak feldolgozásával megvizsgáljuk hazánk, kiemelten az Egri Főegyházmegye felekezeti megoszlását, annak területi jellemzőit, különös tekintettel a római katolikus vallásúakra. Reményeink szerint kutatási eredményeink hozzájárulnak a vizsgált terület vallásföldrajzi helyzetének pontosabb megismeréséhez.

A népszámlálások felekezeti megoszlásával kapcsolatos módszertani megjegyzések

Hazánk felekezeti megoszlásáról a legátfogóbb információkat a népszámlálási adatbázisok szolgáltatják. Az első hivatalos népszámlálás 1869/70-ben volt, azóta nagyjából tízévenként tartanak ilyen országos felmérést. A kezdetektől 1949-ig a felekezeti megoszlásra vonatkozó kérdések is szerepeltek a kérdéssorban, amelyekre kötelező jelleggel válaszolni kellett. Azután viszont 2001-ig nem kérdeztek rá a felekezeti hovatartozásra, a szocialista állam politikai vezetése nem tartotta fontosnak, indokoltnak a vallási viszonyok felmérését.

A legutóbbi három népszámlálás (2001, 2011, 2022) során a vallási információk szenzitív jellegűek voltak, azaz a népszámlálási kérdőív többi kérdésével ellentétben ezek a kérdések önkéntesen megválaszolhatóak (a nemzetiségre, az anyanyelvre és az egészségi állapotra – tartós betegségre, fogyatékosagra – vonatkozóakhoz hasonlóan). A válaszlehetőségek között ehhez igazodva a *nem kíván válaszolni* kategória is megjelent (ahogyan az „ateista” is). A 2011-es népszámlálás során különösen érzékeny kérdésnek („Mely valláshoz, felekezethez tartozónak érzi magát?”) számított a vallási hovatartozás, a legnagyobb arányban ebben a témában nem nyilatkoztak a válaszadók.¹

¹ Központi Statisztikai Hivatal: *2011. évi népszámlálás 22. Módszertani kötet*. Budapest 2016, 243. – https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_22_2011.pdf – utolsó letöltés: 2023. szeptember 5.

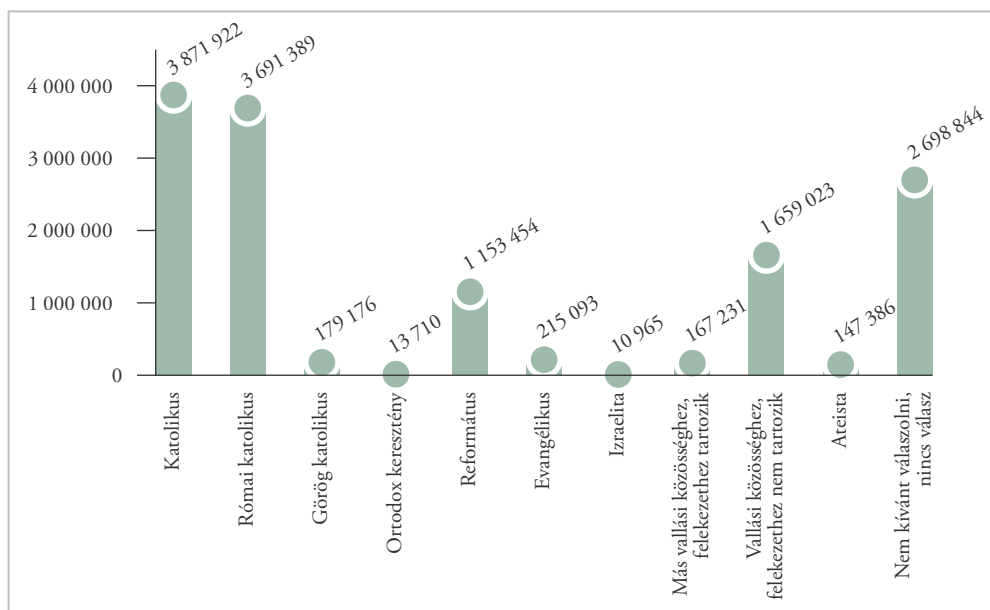
A településszintű elemzést nehezíti, hogy az online szabadon elérhető népszámlálási adatbázis csak hat felekezet (ld. az 1. ábrán) részletes adatait tartalmazza, habár 23 felekezetre kérdeztek rá (a többit a *más vallási közösséghez, felekezethez tartozik* kategóriába vonták össze).

Fontos továbbá megjegyeznünk, hogy a felekezettel összefüggő kérdés a vallásos önbesorolást tudakolta, sem az egyházhoz, vallási közösséghez való formális tartozás, sem a vallásgyakorlat intenzitása, a vallási aktivitás mértéke, a vallásos hit nem derül ki a válaszokból.

Kutatásunk során sajnálatos módon nem volt lehetőségünk a legfrissebb adatok feldolgozására, ugyanis a 2022-es népszámlálás részletes adatai várhatóan csak a következő hónapokban kerülnek publikálásra.

A felekezeti megoszlás és területi jellemzői hazánkban 2011-ben

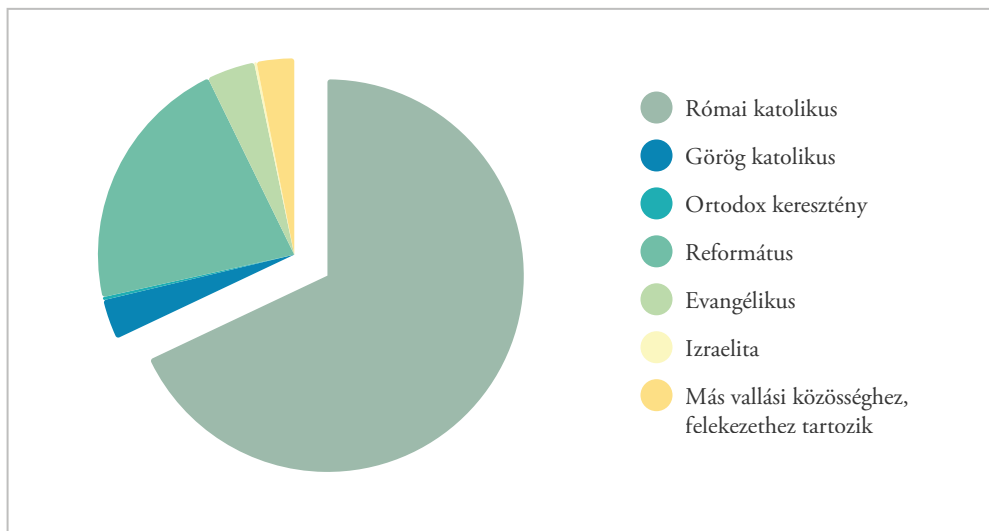
2011-ben hazánkban a 9,94 millió fős népesség mintegy 37,1%-a vallotta magát római katolikusnak, 1,8%-a görögkatolikusnak, 11,6%-a reformátusnak, 2,2%-a evangélikusnak, 1,9%-a pedig más vallási közösséghez, felekezethez tartozónak (1. ábra). Az ateisták aránya 1,5% volt, a vallási közösséghez, felekezethez nem tartozóké 16,7%, és a lakosság több mint negyede, 27,2%-a nem kívánt válaszolni a népszámlálás ezen kérdésére.

1. ábra: Magyarország népessége vallás, felekezet szerint (fő, 2011)

Forrás: A 2011. évi népszámlálás országos adatai (Központi Statisztikai Hivatal) https://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_teruleti_00 (a kutatás dátuma: 2023. július 6.) (saját szerkesztés)

Indokolt azt is megvizsgálnunk, hogy a magukat vallási közösséghez, felekezethez tartozónak vallók között hogyan alakult a római katolikusok aránya (ebben az esetben az 1. ábra utolsó három kategóriájába tartozókat nem vettük figyelembe az összesítésnél) (2. ábra).

2. ábra: A magukat vallási közösséghez, felekezethez tartozónak vallók megoszlása hazánkban (2011)

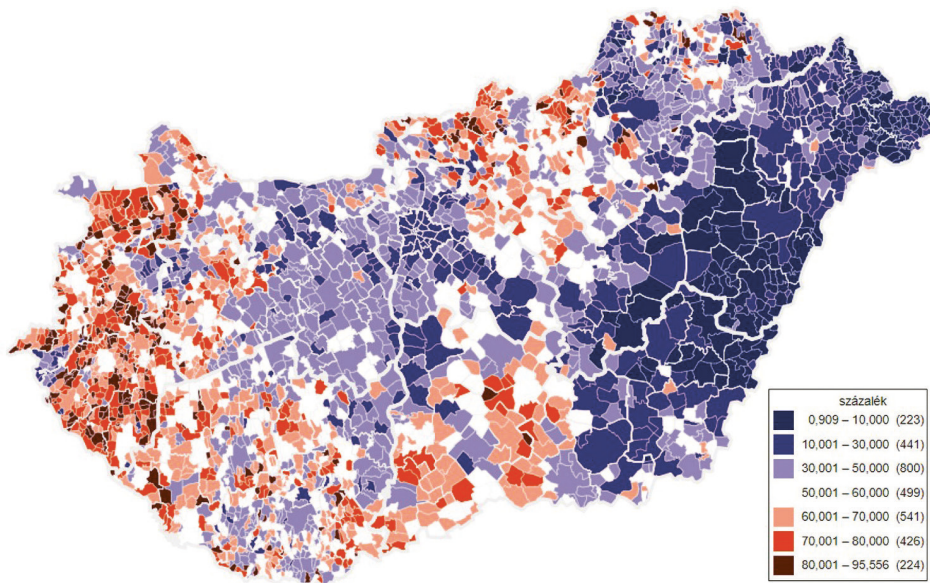
Forrás: A 2011. évi népszámlálás országos adatai (Központi Statisztikai Hivatal)

https://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_teruleti_00 (a kutatás dátuma: 2023. július 6.) (saját szerkesztés)

A magukat vallási közösséghez, felekezethez tartozónak vallók között a római katolikusok aránya több mint kétharmados (68,0%), a görögkatolikusoké 3,3%, a reformátusoké 21,2%, az evangélikusoké 4,0%, a más vallási közösséghez, felekezethez tartozóké pedig 3,5%.

A római katolikus népesség területi elhelyezkedését (3. ábra) vizsgálva megállapítható, hogy országos elterjedtség jellemzi őket, különösen a Tiszától nyugatra meghatározó a számuk és az arányuk.² Jellegzetes katolikus területek találhatók a Nyugat-Dunántúlon, a Dél-Dunántúlon és a Dél-Alföld egyes területein, Nógrád és Heves megyékben, valamint a Jászságban. Alacsonyabb a számuk és az arányuk a Tiszántúlon, különösen Hajdú-Bihar megyében.

² PETE, J., *Magyarország vallásföldrajzi jellemzői a 21. század elején*, in *Vallástudományi Szemle* 16 (2020/1), 35–48. – https://btk.kre.hu/images/vallastudomanyi_szemle/2020-1/VSz_2020_1_35-48.pdf – utolsó letöltés: 2023. szeptember 6.

3. ábra: A római katolikusok aránya hazánk településein (% , 2011)

Forrás: <https://www.ksh.hu/interaktiv/terkepek/nsz2011/vallas.html> (a kutatás dátuma: 2023. július 17.)

Az Egri Főegyházmegye területi lehatárolása

A Magyar Katolikus Egyház alapvető területi egységei az egyházmegyék.³ A római katolikus egyházmegyék közül 4 főegyházmegye (Egri, Esztergom-Budapesti, Kalocsa-Kecskeméti, Veszprémi), 8 egyházmegye, továbbá ebbe a kategóriába tartozik a Katolikus Tábori Püspökség és a Pannonhalmi Területi Apátság (4. ábra).

Az Egri Főegyházmegye nyugaton és részben délen a Váci, délen a Szeged-Csanádi, keleten pedig a Debrecen-Nyíregyházi Egyházmegyével határos.

Mai területe 1993-ban alakult ki, amikor II. János Pál pápa május 30-án kelt Hungarorum Gens (A magyarok nemzete) kezdetű rendelkezésével jelentősen megváltoztatta a magyarországi katolikus egyházmegyék határait.

³ <https://katolikus.hu/egyhazmegyek> – utolsó letöltés: 2023. szeptember 6.

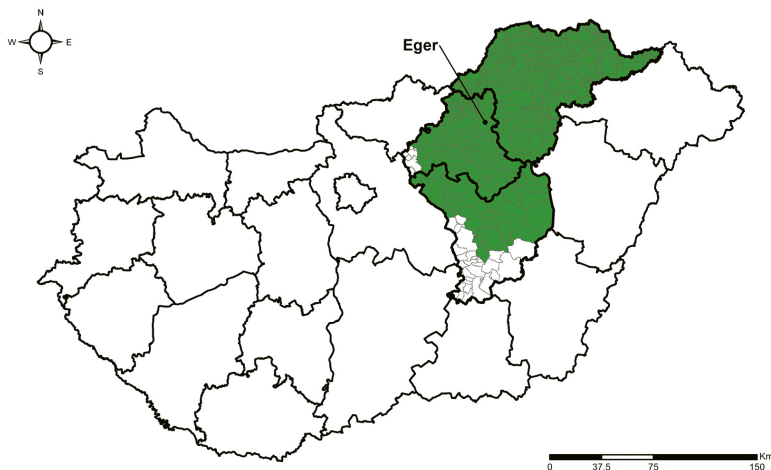

4. ábra: Magyarország római katolikus egyházmegyéi

Forrás: <https://katolikus.hu/egyhazmegyek> (saját szerkesztés) (a kutatás dátuma: 2023. augusztus 14.)

A főegyházmegye területe három vármegyére terjed ki (5. ábra). Magába foglalja Borsod-Abaúj-Zemplén vármegye egészét (7.250 km²), Heves vármegye döntő részét (3.454 km²), valamint Jász-Nagykun-Szolnok vármegye északi és középső területeit (3.736 km²).

Borsod-Abaúj-Zemplén 358 települése, Heves 121 települése közül 113, valamint Jász-Nagykun-Szolnok 78 településéből 51 tartozik hozzá. Az összesen 522 település közigazgatási területe 14.440 km², hazánk területének 15,5%-a.

5. ábra: Az Egri Főegyházmegye területe

Forrás: Balogh F. – Farkas E. – Ficzek L. – Kakuk F. – Löffler E. (szerk.), *Az Egri Főegyházmegye Sematizmusa, Egri Főegyházmegye, Eger 2014, 91–156.* (saját szerkesztés, technikai szerkesztő: Magyar Balázs)

A felekezeti megoszlás az Egri Főegyházmegye területén 2011-ben

2011-ben a főegyházmegye 522 településén összesen 1.173.828 fő élt. 479 településen 451 ezer fő vallotta magát római katolikusnak, 36 ezer fő pedig görögkatolikus vallásúnak (I. táblázat). 43 (jellemzően kisebb népességszámú) településen viszont adatrögzítési, -feldolgozási vagy egyéb statisztikai jellegű probléma miatt a katolikusok együttes számát találjuk meg, összesen 18.150 főt. Jelen vizsgálatunk során (a 6. és a 7. ábrák esetében is) az arányok számításánál őket egyöntetűen a római katolikusokhoz soroltuk.

Katolikus	Ebből:		Református	Evangelikus	Más vallási közösséghez, felekezethez tartozók	Vallási közösséghez, felekezethez nem tartozók	Ateista	Nem kívánt válaszolni, nincs válasz
	Római katolikus	Görögkatolikus						
505.905	451.446	36.170	175.006	4.318	17.062	173.631	10.489	286.696

1. táblázat: Az Egri Főegyházmegye területének népessége vallás, felekezet szerint (fő, 2011)*

Forrás: A 2011. évi népszámlálás területi adatai (Központi Statisztikai Hivatal)

https://www.ksh.hu/nepszamlalas/teruleti_adatok_sb (a kutatás dátuma: 2023. július 6.)

* Az előző bekezdésben említett statisztikai és/vagy adminisztratív jellegű hiányosságok miatt az egyes felekezeti kategóriák összesítései több település esetében nem pontosan egyeznek meg az „Összesen” cellák értékeivel. Nem jelentős eltérésekről van szó, azok érdemben nem befolyásolják a kutatási eredményeket.

2011-ben a főegyházmegyében élők mintegy 40,0%-a vallotta magát római katolikusnak, 3,1%-a görögkatolikusnak, 14,9%-a reformátusnak, 0,4%-a evangélikusnak, 1,5%-a pedig más vallási közösséghez, felekezethez tartozónak. Az önmagukat ateistának mondók aránya mindössze 0,9% volt, vallási közösséghez, felekezethez nem tartozók 14,8%, és ennél is magasabb, közel az össznépesség negyede (24,4%) azoknak az aránya, akik nem kívántak válaszolni a cenzus ezen kérdésére.

Az országos adatokkal összevetve ezeket a számokat megállapíthatjuk, hogy a katolikusok (beleértve a római és a görögkatolikusokat is), valamint a reformátusok aránya meghaladja az országos átlagokat, a többi kategóriáé pedig néhány százalékponttal elmarad azoktól. A római katolikusok aránya a vizsgált területen 2,9 százalékponttal magasabb az országos átlagnál. Figyelemre méltó, hogy a vallási közösséghez, felekezethez nem tartozók, ateisták, illetve nem válaszolók összesített aránya (40,1%) az országos adatnál

(45,4%) több mint 5 százalékponttal kisebb, ami a vallás, az egyházak, vallási közösségek nagyobb fokú jelenlétét és jelentőségét mutatja az Egri Főegyházmegye területén.

A magukat vallási közösséghez, felekezethez tartozónak vallók között a római katolikusok aránya kétharmados (66,9%), a görögkatolikusoké 5,2%, a reformátusoké 24,9%, az evangélikusoké 0,6%, a más vallási közösséghez, felekezethez tartozóké pedig 2,4%.

A magukat vallási közösséghez, felekezethez tartozónak vallók között az országos átlagokhoz viszonyítva nincsenek igazán jelentős különbségek: a római katolikusok és a más vallási közösséghez, felekezethez tartozók aránya 1, az evangélikusoké 3 százalékponttal kisebb, a görögkatolikusoké és a reformátusoké viszont 2-4 százalékponttal magasabb a főegyházmegyében.

*A felekezeti megoszlás területi jellemzői az Egri Főegyházmegyében,
különös tekintettel a római katolikus vallásúakra (2011)*

Római katolikus vallásúak a főegyházmegye szinte összes településén éltek: mindössze két, 50 főnél kisebb népességszámú településen (Égerszög és Tornakápolna) nem tartalmaz adatot a katolikus vallásúak adatsora, illetve az előző fejezetben említetteknek megfelelően, 43 településen a katolikusok összesített számát találjuk meg, nincsenek külön-külön a római katolikusok, valamint a görögkatolikusok feltüntetve.

Öt olyan település volt, ahol a római katolikusok száma meghaladta a 10 ezer főt, ezek természetesen a nagyobb népességszámú városok: a két⁴ vármegyeszékhely, Miskolc (49.161 fő) és Eger (23.762 fő), továbbá Gyöngyös, Jászberény és Ózd. További 107 településen 1 ezer fő felett volt a számuk.

Görögkatolikusok legtöbben Miskolcon éltek (6.580 fő), és további négy településen (Sátoraljaújhely, Sárospatak, Kazincbarcika, Múcsony) érte el a számuk a legalább 1 ezer főt. Egerben 339-en vallották magukat görögkatolikusnak.

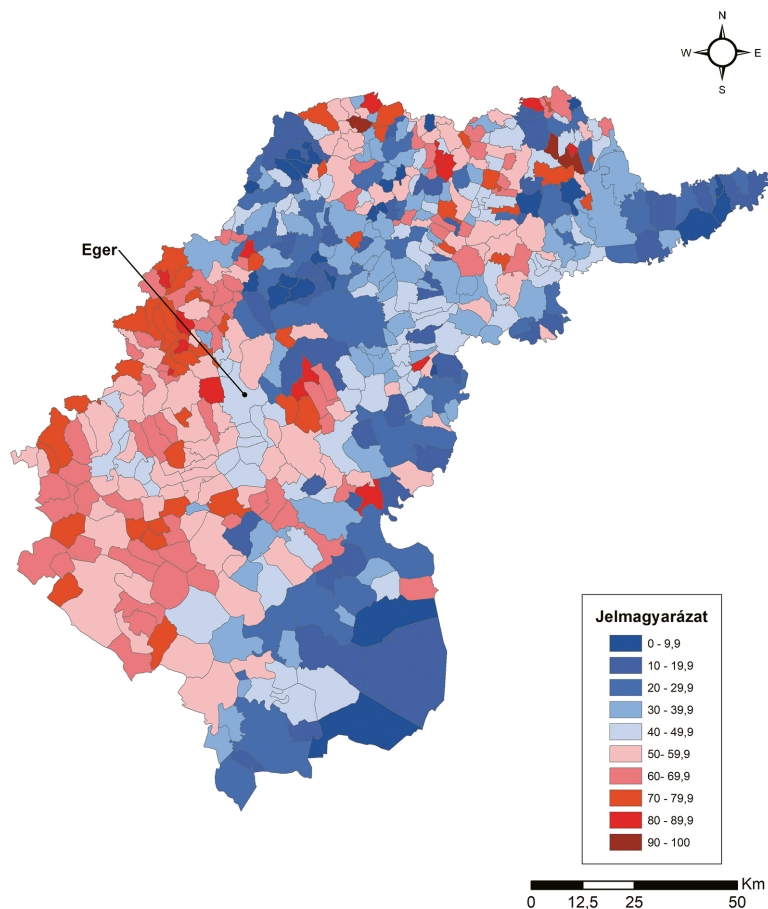
A második legnagyobb lélekszámú felekezetet jelentő református vallásúak a római katolikusokhoz hasonlóan a főegyházmegye szinte minden településén éltek (mindössze 11 kisebb faluban nem). Kiemelkedően legtöbben Miskolcon (25.606 fő) laktak, Kazincbarcikán és Karcagon a létszámuk meghaladta az 5 ezer főt, további 31 településen (köztük Egerben – 3.149 fő) pedig az 1 ezer főt.

Az abszolút számok után viszonyszámokat is megvizsgáltunk: először a római katolikusok (a korábban már kétszer említett 43 település esetében a katolikusok) arányát az össznépességhez viszonyítva. 216 településen (a terület településállományának több mint

---

⁴A harmadik vármegyeszékhely, Jász-Nagykun-Szolnok vármegye központja, Szolnok a Váci Egyházmegyéhez tartozik.

négytizedén) abszolút többségben voltak a római katolikus vallásúak. Ezek a települések legnagyobb számban Heves vármegyében, a Jászságban, valamint Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyében Miskolctól északkeletre helyezkednek el (6. ábra). A két legnépesebb városban, Miskolcon 29,3%, Egerben pedig 42,0% volt az arányuk az össznépességben belül.

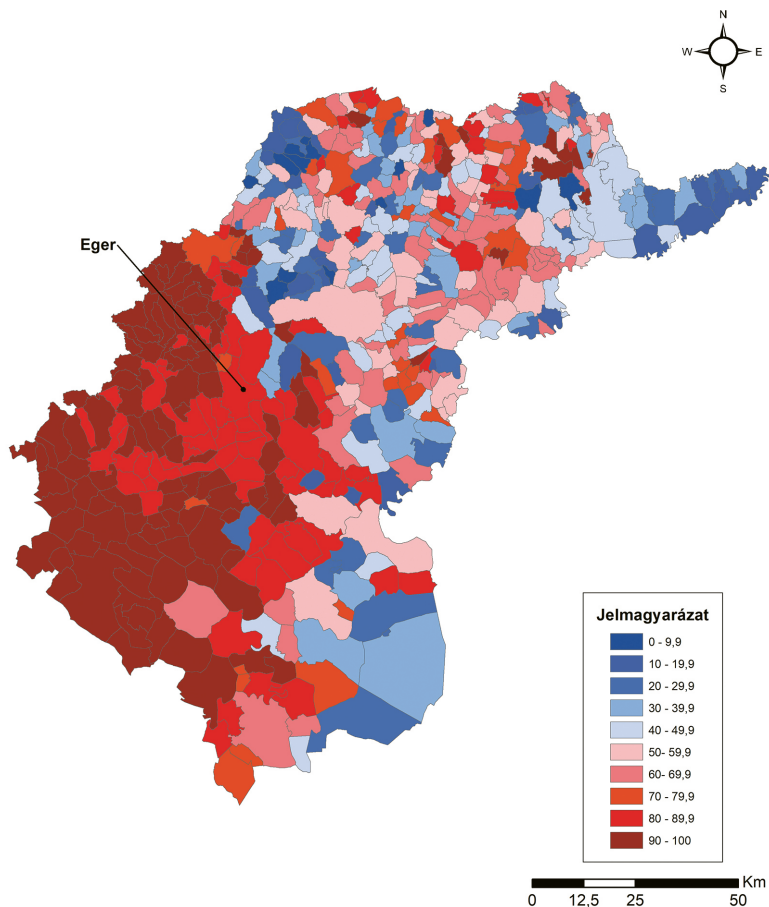
6. ábra: A római katolikus vallásúak aránya az össznépességben belül az Egri Főegyházmegye területén települési szinten (% , 2011)

Forrás: A 2011-es népszámlálás Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves és Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei településsoros adatai (saját szerkesztés, technikai szerkesztő: Magyar Balázs)

A magukat vallási közösséghez, felekezethez tartozónak vallókat vizsgálva a római katolikus vallásúak (illetve a 43 településen a katolikusok) már 349 településen (a település-állomány több mint kétharmadán, 66,9%-án) abszolút többségben voltak. 110 településen

arányuk meghaladta a 90%-ot. Ezek a települések – az előző intenzitási kartogramhoz hasonlóan – legnagyobb számban Heves vármegyében (különösen annak északi, nyugati és délnyugati részén), a Jászságban, valamint Borsod-Abaúj-Zemplén vármegye északi részén találjuk (7. ábra). 46 (a településállomány kevesebb mint egytizede) olyan település volt, ahol arányuk nem érte el a 20%-ot. A két vármegyeszékhelyen, Egerben (83,8%) és Miskolcon (57,5%) is abszolút többségben voltak a római katolikus vallásúak a magukat vallási közösséghez, felekezethez tartozónak vallókon belül.

7. ábra: A római katolikus vallásúak aránya a vallási közösséghez, felekezethez tartozókon belül az Egri Főegyházmegye területén települési szinten (% , 2011)

Forrás: A 2011-es népszámlálás Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves és Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei településsoros adatai (saját szerkesztés, technikai szerkesztő: Magyar Balázs)

A kutatás folytatásának lehetséges irányai

A hagyományos összegzés helyett ezúttal kutatásunk további folytatásának lehetőségeit vázoljuk fel.

- A vizsgálatok kiterjesztése az 1949-es (esetleg még korábbi), a 2001-es, valamint a 2022-es népszámlálás releváns adataira, ami lehetővé teszi az összehasonlító elemzést, tendenciák megállapítását, társadalmi-gazdasági mutatókkal való összevetést, különféle regionális elemzési módszerek (például vallási diverzitási index számítása) alkalmazását.
- A fenti népszámlálási adatoknak az Egri Főegyházmege területi struktúrájával (főesperességek, esperesi kerületek, plébániák, filiák) összehangolt elemzése, kiegészítve akár a személyi állomány földrajzi vizsgálatával.
- Empirikus módszerekkel (prominenciainterjúk készítése, lakossági kérdőíves felmérések) folytatott esettanulmányok elvégzése a főegyházmege kiválasztott településein, különös tekintettel annak tanulmányozására, hogy milyen tényezők állhatnak a vallási közösséghez, felekezethez nem tartozók (beleértve az ateistákat, valamint a népszámlálási kérdésre nem válaszolókat is) helyenkénti igen magas aránya mögött; illetve milyen a vallásosság mértéke, milyen a vallási szertartások látogatásának gyakorisága.
- A személyi jövedelemadó 1%-át egyházak számára felajánló adózók számának és arányának, a felajánlott összegeknek a területi elemzése.
- A népszámlálási adatok kiegészítése és összevetése a főegyházmege által nyilvántartott vallásstatisztikai adatokkal (például a keresztelesek, az elsőáldozások, a bérmálkozások, az esketések, a temetések, a hitoktatásban részesülők, valamint az egyházi hozzájárulást fizetők száma).
- A főegyházmegei, valamint az egyéb római katolikus infrastruktúra (oktatási, kulturális, szociális, egészségügyi intézmények) területi aspektusú vizsgálatai.
- A vallási turizmus kutatása, különös tekintettel a főegyházmege területére.
- Az előző pontokban megfogalmazott kutatási elképzeléseket az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Természettudományi Karán a közeljövőben létrehozandó „Vallás-földrajzi Kutatócsoport” keretében tervezzük megvalósítani.